

Крушельницький Юрій Михайлович,

студент групи ПД-32,

юридичного факультету,

Західноукраїнський національний університет

Олійничук Р.П.,

доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,

к.ю.н., доцент,

Західноукраїнський національний університет

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ ТА ЇХ РОЛЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ДОКАЗУВАННІ

Сучасний розвиток кримінального процесу України супроводжується постійним пошуком балансу між ефективністю протидії злочинності та забезпеченням прав і свобод людини. Одним із найбільш дискусійних питань у цьому контексті залишається роль оперативно-розшукових заходів у кримінальному процесуальному доказуванні. Незважаючи на те, що оперативно-розшукова діяльність і кримінальне процесуальне доказування є самостійними правовими інститутами, між ними існує тісний функціональний зв'язок, який суттєво впливає на ефективність розслідування кримінальних правопорушень.

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативно-розшукові заходи спрямовані на пошук і фіксацію фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп. У практичній діяльності правоохоронних органів саме результати оперативно-розшукових заходів часто стають підставою для початку досудового розслідування, висунення версій, планування слідчих дій та виявлення джерел доказової інформації. Таким чином, оперативно-розшукова діяльність фактично формує інформаційне підґрунтя для подальшого кримінального процесуального доказування.

Разом із тим у науковій літературі тривалий час триває дискусія щодо доказового значення результатів оперативно-розшукових заходів. З одного боку, такі результати містять інформацію про обставини кримінального правопорушення, осіб, причетних до його вчинення, способи підготовки та приховування злочинної діяльності. З іншого боку, отримання цих відомостей здійснюється поза межами кримінального процесу або на початкових стадіях кримінального провадження, що породжує питання щодо їх допустимості як доказів.

Після прийняття Кримінального процесуального кодексу України 2012 року спостерігається поступове зближення оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу. Значна частина оперативно-розшукових заходів фактично трансформувалася у негласні слідчі (розшукові) дії, результати яких можуть використовуватися як повноцінні процесуальні докази. Йдеться насамперед про аудіо- та відеоконтроль особи, спостереження за особою або місцем, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, контроль за вчиненням злочину та інші заходи, що здійснюються за дозволом слідчого судді.

У зв'язку з цим виникає питання: чи не відбувається фактичне стирання меж між оперативно-розшуковою діяльністю та кримінальним процесуальним доказуванням? На нашу думку, незважаючи на їх тісну взаємодію, ці види діяльності мають різну правову природу. Якщо доказування спрямоване на встановлення обставин кримінального провадження шляхом збирання, перевірки та оцінки доказів, то оперативно-розшукова діяльність покликана забезпечити виявлення інформації, яка може набути доказового значення після її процесуального оформлення. Саме тому результати оперативно-розшукових заходів не повинні автоматично визнаватися доказами без перевірки їх законності та допустимості.

Особливого значення ця проблема набуває у світлі практики Європейського суду з прав людини. Суд неодноразово наголошував, що використання негласних методів отримання інформації саме по собі не суперечить положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Водночас такі заходи повинні супроводжуватися ефективними гарантіями від свавільного втручання держави у приватне життя особи. У справах щодо прихованого спостереження, прослуховування телефонних розмов та контрольованих операцій ЄСПЛ послідовно підкреслює необхідність судового контролю, законодавчої визначеності підстав застосування таких заходів та можливості перевірки отриманих результатів стороною захисту.

Не менш важливим є питання дотримання принципу змагальності. Результати оперативно-розшукових заходів можуть бути використані в доказуванні лише за умови, що сторона захисту має реальну можливість ознайомитися з ними, поставити під сумнів їх достовірність та надати власні контраргументи. В іншому випадку виникає ризик порушення права особи на справедливий судовий розгляд, гарантований статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Таким чином, оперативно-розшукові заходи відіграють важливу роль у кримінальному процесуальному доказуванні, оскільки забезпечують виявлення та фіксацію інформації про кримінальні правопорушення, сприяють встановленню джерел доказів та підвищують ефективність розслідування. Водночас використання результатів таких заходів повинно здійснюватися з дотриманням принципів законності, змагальності, допустимості доказів і належного судового контролю. Лише за цих умов можливе досягнення балансу між інтересами кримінального правосуддя та необхідністю захисту прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Тертишник В. М. Кримінальний процес України : підручник. Київ : Алерта, 2023. 698 с.
6. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник. Харків : Право, 2021. 560 с.
7. Рішення Конституційного Суду України від 20 жовтня 2011 року № 12-рп/2011 у справі щодо офіційного тлумачення положень КПК України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11#Text>